

 [instagram.com/harmonija_knjige](https://www.instagram.com/harmonija_knjige)
 [facebook.com/harmonija_knjige](https://www.facebook.com/harmonija_knjige)
www.harmonijaknjige.rs

Naslov originala:

OSHO

What Now, Adam?: *The Book of Men*

Copyright © 1997, 2019, OSHO International Foundation,

www.osho.com/copyrights

All rights reserved. The material in this book is selected from various talks by Osho given to a live audience. All of Osho's talks have been published in full as books, and are also available as original audio recordings. Audio recordings and the complete text archive can be found via the online OSHO Library at www.osho.com. OSHO® is a registered trademark of Osho International Foundation, www.osho.com/trademarks.

Za izdanje na srpskom jeziku © Publik praktikum 2024

ZA IZDAVAČA:

Marko Sabovljević

UREDNIK:

Marina Sabovljević

PREVOD:

Irina Vujičić

LEKTURA

Veljko Odalović

KOREKTURA:

Milica Rakić

DIZAJN KORICE:

Siniša Subotić

ŠTAMPA:

Alpha print, Zemun

TIRAŽ:

1.000

IZDAVAČ:

Publik praktikum, imprint Harmonija

Dobrovoljačka 10/I, Zemun

office@publikpraktikum.rs

011/4202 544; 011/4202 545

GODINA IZDANJA:

2024

Sva prava su zadržana. Nijedan deo ove knjige ne sme se kopirati ni prenositi u bilo kom obliku ili bilo kojim sredstvima, elektronskim ili mehaničkim, uključujući foto-kopiranje, snimanje ili bilo koji sistem za skladištenje i pretraživanje informacija, bez pismenog odobrenja izdavača.

OSHO

Knjiga o muškarcima

HARMONIA

SADRŽAJ

Predgovor	7
Uvod.....	9
PRVI DEO: ADAM	11
Prvi muškarac.....	13
Žrtva	27
Sin.....	33
Robot	39
Životinja	47
Seksualni manijak.....	63
DRUGI DEO: ADAM I EVA.....	69
Mačo muškarac.....	71
Plejboj.....	75
Momak	81
Muž	89
Otac	95
Prijatelj	101
TREĆI DEO: ADAM U SVETU.....	107
Političar	109
Buntovnik.....	113
Naučnik.....	119
Biznismen	123
Ratnik.....	131
Starac	139

ČETVRTI DEO: NOVI ČOVEK	147
Novi čovek	149
S onu stranu binarnosti	167
Stvaralac.....	171
Posmatrač	175
Buda	199
Zorba Buda	205
O Oshou.....	211
„O centru za meditaciju”	213

Predgovor

Srećni ste što živite u današnje vreme jer će doći do nečeg izuzetnog – do susreta nauke i religije, susreta Zapada i Istoka, susreta ekstrovertnog i introvertnog uma. To će stvoriti novog čoveka koji će moći lako da se kreće i napolje i unutra, koji će lako moći da prelazi u ekstrovertni svet nauke i da se vraća u introvertni svet religije – baš kao što izlazite iz kuće i ulazite u baštu i opet nazad u kuću. To nije problem, nije potrebno nikakvo pomirenje. Svaki put kada izađete iz kuće na travnjak, ne morate mnogo da se trudite – jednostavno izađete. Unutra je hladno, a napolju je lepo i toplo, izađete na travnjak, sednete na travnjak. Kasnije, kada postane prevruće, prosto uđete unutra, jer je unutra sveže.

Isto tako lako kao što izlazite iz svoje kuće i ulazite unutra, potpuni čovek moći će da ulazi u nauku i religiju; i unutrašnje i spoljašnje biće njegovo.

Karl Gustav Jung podelio je ljudska bića na dve kategorije: ekstroverte i introverte. Njegova kategorizacija je relevantna za prošlost, ali će biti potpuno beskorisna za budućnost jer će budući čovek biti oba u isto vreme. U prošlosti smo uvek kategorisali na ovaj način, ali budući čovek neće biti muškarac i neće biti žena. Ne mislim biološki – biološki će žena biti žena, a muškarac će biti muškarac. Međutim, duhovno, budući muškarac imaće isto toliko ženskih odlika koliko i žena, a žena će imati isto toliko muških odlika koliko i muškarac. Duhovno, nikada više neće biti označeni kao muškarac ili žena. I to će biti pravo oslobođenje – ne samo oslobođenje žena već i muškaraca – oslobođenje od ludačkih

KNJIGA O MUŠKARCIMA

košulja, oslobođenje od skučenih kategorija, oslobođenje od svih etiketa.

Čovek neće biti hindus ni musliman ni hrišćanin; čovek neće biti Indijac, Nemač, Englez; čovek neće biti ni beo ni crn. To ne znači da će boje nestati – beli čovek biće beo, a crni crn – nego će one postati nebitne, trivijalne, besmislene, neće biti presudne. Novi čovek imaće univerzalnu svest, a njen temelj položiće susret nauke i religije.

Osho

Uvod

Oslobođenje muškaraca još se nije dogodilo. Ne samo ženama već je i muškarcima potreban veliki pokret za oslobođenje – oslobođenje od prošlosti, od robovanja vrednostima koje negiraju život i od društvenih uslovljavanja koja su hiljadama godina sve religije nametale čovečanstvu. Sveštenici i političari stvorili su čoveka izmučenog osećajem krivice, otuđenog od samog sebe, u neprekidnom unutrašnjem ratu koji prožima sve oblasti njegovog života – u sukobu između tela i duše, materije i uma, materijalizma i duhovnosti, nauke i religije, muškarca i žene, Zapada i Istoka.

Svaki čovek je, od ranog detinjstva, uslovljen da funkcioniše i preživljava u takmičarskom svetu orijentisanom ka efikasnosti, i od trenutka kada pođe u školu on je pod pritiskom da se uključi u ambicioznu borbu i trku za novcem, uspehom, slavom, moći, ugledom i društvenim statusom. Već kao dete uči da, bez ikakvog preispitivanja, usvaja ciljeve i vrednosti svojih roditelja i nastavnika, svojih vršnjaka i onih koje je društvo postavilo kao „uzore”. Tako mu se odvlači pažnja od njegove prave prirode, od njegovog izvornog bića, i on gubi sposobnost nemotivisane radosti, dečje nevinosti i razigrane kreativnosti. Odsečen je od svog stvaralačkog potencijala, sposobnosti da voli, smeha, žudnje za životom. Ubrzo mu čula otupe, a emocionalni život mu postaje prigušen. Gubi pristup svojim urođenim ženskim odlikama osećajnosti, nežnosti, ljubavi i intuicije i postaje orijentisan na glavu, postaje učinkovit, bezosećajan robot.

Društvo uči dečake da treba da postanu „snažni muškarci”, da potisnu svoje ženske odlike mekoće i prijemčivosti, ljubavi i saosećanja.

KNJIGA O MUŠKARCIMA

Međutim, kao što Osho ističe u ovoj knjizi, svaki muškarac takođe ima i „ženu u sebi”, kao što svaka žena ima „muškarca u sebi”. I tek kada se ti potisnuti delovi nas samih priznaju, povrate, kada im se oda priznanje, možemo konačno da postanemo celoviti i potpuno živi.

Preobražajna moć meditacije i svesti neprocenljiv je saveznik u izgradnji celovite, zrele individue. Meditacija je katalizator koji pokreće i ubrzava proces unutrašnjeg razvoja. Meditacija obasjava tamu, integriše nas, stvara ravnotežu između naših muških i ženskih delova. Uči nas da živimo i uživamo u višedimenzionalnosti života – u zdravoj ravnoteži tela, uma i duše, materijalnog i duhovnog, spoljašnjeg i unutrašnjeg sveta.

Čovek danas stoji na raskrsnici. S obzirom na mnogostruku krizu naše planete, u prvim danima trećeg milenijuma postavlja se pitanje: „Šta sad, Adame?” Granice razvoja odavno su dostignute, vera u neograničeni naučni i društveni napredak, s njegovom beskonačnom eksploatacijom resursa Majke Zemlje, iz temelja je poljuljana. Sve spoljašnje revolucije doživele su neuspeh. Došlo je vreme za unutrašnju revoluciju.

Osim ako pojedinac ne počne da istupa iz svog robotskog, mehaničkog funkcionisanja i nesvesnosti i ne počne da živi s ljubavlju prema sebi, svesno i s dubokim poštovanjem prema svojoj pravoj prirodi, izgleda da nema šanse da naš svet izbegne globalno samoubistvo.

„Čoveku je potrebna nova psihologija da bi razumeo sebe”, kaže Osho. A osnovno razumevanje koje treba duboko da se pronikne i koje treba da se doživi glasi: „Nijedan muškarac nije samo muškarac i nijedna žena nije samo žena: svaki muškarac je i muškarac i žena, pa tako i svaka žena – i žena i muškarac. Adam ima Evu u sebi, a Eva ima Adama u sebi. U stvari, niko nije samo Adam i niko nije samo Eva: mi smo Adami–Eve. To je jedan od najvećih uvida koji su ikada dosegnuti.”

On dalje kaže:

„Moja vizija novog čoveka jeste vizija buntovnika, čoveka koji je u potrazi za svojim izvornim sopstvom, za svojim izvornim licem. To je čovek koji je spreman da odbaci sve maske, sve pretenzije, sva licemerja i pokaže svetu šta on, zapravo, jeste. Da li je voljen ili osuđen, poštovan, veličan ili obeščašćen, krunisan ili razapet, nije bitno; jer je biti ono što jesi najveći blagoslov koji postoji.”

Urednici

Prvi deo

ADAM

Pobuna znači da se odrekneš cele prošlosti i da živiš u sadašnjosti bez ikakve tradicije, bez ikakvog uma, bez ikakvog znanja, da živiš kao dete, kao da si prvi čovek, kao Adam. To je pobuna.

Adam se zaista pobunio – čak se pobunio protiv Boga. On mora da je bio divan muškarac. Bio je prvi muškarac, ali ipak, najvažnije što je ikada uradio bila je njegova pobuna. Pobunio se protiv nepravednog božjeg naređenja. Nije se pokorio. I to je dobro: da je poslušao, mi sada ne bismo bili ovde. Ovde smo zato što on nije poslušao naređenje. Toliko dugujemo Adamu – a još više Evi. Zato osećam veliko poštovanje prema ženama: to je zapravo moje poštovanje prema Evi. Još više poštujem zmiju. Ona je bila prvi prosvetljeni stvor, ta zmija koja je nagovorila Evu i pokrenula veliku pobunu.

KNJIGA O MUŠKARCIMA

Adam je muškarac i svaki muškarac je nalik Adamu. Svako detinjstvo je u Rajskom vrtu. Svako dete je srećno kao što su životinje srećne, kao primitivni ljudi, kao drveće. Jeste li gledali dete kako trči šumom, kako trči plažom? Ono još nije ljudsko biće. Oči su mu bistre, ali nesvesne. Moraće da izađe iz Rajskog vrta. To je značenje Adamovog prognanstva iz Rajskog vrta – više nije deo nesvesnog blaženstva. Postao je svestan kada je pojeo plod drveta poznanja. Postao je čovek.

Nije Adam jednom prognan; svaki Adam mora da bude prognan, iznova i iznova. Svako dete mora da bude izbačeno iz božjeg vrta; to je deo razvoja. Bol je bol razvoja. Čovek mora da izgubi raj kako bi ga ponovo, svesno, stekao. To je čovekov teret i njegova sudbina, njegova patnja i njegova sloboda, čovekov problem i čovekova veličina.

Prvi muškarac

Sve dok Jevreji, Arapi i druga plemena nisu doveli svog rasno isključivog i ljubomornog Boga na Zapad, Toami, Bah, Mitra i Apolon bili su bogovi koje su ljudi poštovali. Dijana je imala svoj luk i strelu, Tor je bio na severu, Boginja Majka obožavana je na Zapadu. A onda su smrt i vaskrsenje postali religija Zapada. Počeli su da se ističu krivica i greh. Zašto je Adam grešnik? Zašto on nije kao Tezej ili Jason ili Hermes? Da li je koncept greha samo obmana? Da se ljudi nateraju da meditiraju?

Ja sam paganin. Za mene nema Boga, osim ovog postojanja. Bog je svojstven životu. Bog nije izvan života, Bog je upravo ovaj život. Kada živiš ovaj život u potpunosti, znači da živiš božanski život. Kada živiš ovaj život delimično, znači da živiš nebožanski život. Kada si delimičan, nisi religiozan. Kada si potpun i celovit, znači da si svet.

Osoba koja postavlja ovo pitanje pita o prošlosti. U prošlosti su, širom sveta, ljudi bili pagani, prosti poštovaoci prirode. Nije bilo ideje greha, nije bilo pitanja krivice. Život je prihvatán takav kakav jeste. Nije bilo procenjivanja, nije bilo tumačenja – razum se još nije umešao.

Čim se umeša razum, nastupa osuđivanje. Čim nastupi razum, počinje podela, cepanje, i čovek postaje šizofren. Tada počinjete da osuđujete nešto u svom biću – jedan deo postaje viši, drugi deo postaje niži, i gubite ravnotežu.

KNJIGA O MUŠKARCIMA

Ali to je moralo da se desi; razum je morao da se pojavi, to je deo razvoja. Kao što se dešava svakom detetu, moralo je da se desi i čitavom čovečanstvu. Kada se dete rodi, ono je neznabožac; svako dete se rađa kao neznabožac. Srećno je takvo kakvo jeste. Ono nema pojma šta je ispravno, a šta pogrešno; nema ideale. Ono nema kriterijume, nema moć rasuđivanja. Kad je gladno, traži hranu. Kad je pospano, zaspi. Za to zen učitelji kažu da je krajnje u religiji – kada si gladan, jedi, kada ti se spava, spavaj. Neka život teče; ne mešaj se.

Svako dete se rađa kao paganin, ali će pre ili kasnije izgubiti tu jednostavnost. To je deo života; to mora da se desi, to je deo našeg rasta, zrelosti, sudbine. Dete mora da je izgubi i da je ponovo pronađe. Kada je izgubi, dete postaje običan čovek, ovozemaljski čovek. Kada je povrati, postaje religiozan.

Detetova nevinost je veoma jeftina: ona je dar od Boga, dete je nije zaslužilo. Moraće da je izgubi – samo kada je izgubi, shvatiće šta je izgubilo. Onda će početi da je traži. I tek kada je potraži, i stekne, ostvari, kada postane nevinost – tada će spoznati njenu ogromnu vrednost.

Šta se dešava s mudracem? On ponovo postaje dete; ništa drugo se ne dešava mudracu. Ponovo je nevin. Otišao je u svet razuma, podela, ega, hiljadu i jednog ideala; umalo nije poludeo od ocenjivanja. A onda jednog dana, smatrajući da je sve to apsurdno, da je glupo, diže ruke. Ali to drugo detinjstvo daleko je vrednije od prvog detinjstva. Prvo detinjstvo vam je samo dato. Nisu vas ni pitali, to je bio čist poklon. A poklone ne možemo da cenimo; cenite nešto samo kada se za to potrudite, kada mu težite i kada je potrebno dugo putovanje da biste do toga došli.

Postoji sufijska priča:

Čovek, tragač, došao je kod sufijskog mistika i pitao: „Tražim svog učitelja. Gospodine, čuo sam da ste mudar čovek. Možete li mi reći koje su karakteristike učitelja? Kako da procenim? Čak i ako nađem svog učitelja, kako ću odlučiti da je baš on moj učitelj? Slep sam; neuk sam, ne znam ništa o tome. A kažu da bez učitelja niko ne može da pronađe Boga. I zato sam u potrazi za učiteljem. Pomozite mi.”

Sufijski mistik mu je rekao: „Ovo su karakteristike. Naći ćeš učitelja na ovakav način, ovakvim ponašanjem, i on će sedeti pod ovakvim drvetom. Nosiće ovakvu haljinu, oči će mu biti ovakve.”

Tragač se zahvalio starcu i krenuo u potragu. Prošlo je trideset godina i obišao je skoro ceo svet, ali nije mogao da nađe čoveka prema starčevom opisu, koji mu je učitelj. Umoran, iscrpljen, frustriran, vraća se u svoj rodni grad i ugleda starca. Starac je veoma ostario, ali čim se tragač približi, vidi ga. Starac sedi pod istim drvetom – odjednom shvati da je to ono drvo o kome je starac pričao. I to je haljina koju je starac opisao, to su oči i to je tišina koju je starac opisao. To je blagoslov u prisustvu učitelja.

Presrećan je, ali u glavi mu se nameće i veliko pitanje. Pokloni se, dodirne učiteljeve noge i kaže: „Pre nego što vam se predam, samo mi recite zašto ste me mučili ovih trideset godina. Zašto mi odmah niste rekli: 'Ja sam tvoj učitelj?'”

Starac se nasmejao i odgovorio: „Rekao sam ti da će on sedeti pod ovakvim drvetom – a ovo je drvo pod kojim sam sedeo! I rekao sam ti: 'Ovo će biti haljina koju će nositi' – a ja sam nosio istu haljinu! Tada sam bio isti čovek, ali ti nisi bio na oprezu. Nisi mogao da me vidiš – trebalo ti je ovo tridesetogodišnje putovanje s jednog na drugi kraj sveta; bio ti je potreban sav ovaj napor da bi me prepoznao. Bio sam ovde, ali ti nisi bio ovde.”

„Sada si i ti ovde, možeš da me vidiš. A morao sam da te čekam. Nije to samo pitanje za tebe, ti si putovao. Pomisli na mene! Tako sam star, i nisam mogao ni da umrem pre nego što se ne vratiš. Nisam promenio haljinu, za slučaj da ti opet ne promaknem – trideset godina, nijednog trenutka nisam napustio ovo drvo! Ali došao si. Putovanje je bilo predugo – ali to je način na koji se otkriva.”

Bog je uvek tu, ali mi nismo tu. Dete mora da se izgubi; mora da ode na tridesetogodišnje hodočašće. Svako dete mora da se izgubi, svako dete mora da zaluta. Samo kada zaluta, samo će kroz patnju steći pogled, jasnoću, transparentnost. Tek kada uđe u hiljadu i jednu stvar, počće da traži onu pravu.

Nestvarno mora da se istraži. Nestvarno je privlačno, nestvarno je magnetno. A kako možete da znate stvarno ako niste upoznali nestvarno? Dete poznaje stvarno, ali nije upoznalo nestvarno, pa ne može da definiše stvarno. Dete poznaje Boga – ali nije upoznalo svet, pa ne može da definiše Boga. Svako dete dolazi kao svetac, ali mora da postane grešnik; zatim sledi drugo detinjstvo.

KNJIGA O MUŠKARCIMA

Ako ne dostignete drugo detinjstvo, promašili ste život. Zato nemojte da razmišljate i ne brinite da ste ga izgubili. Svi moraju da ga izgube – to ne bi trebalo da bude problem. Problem je samo ako istrajavate i dalje i dalje, i nikada se ne vratite. Ako taj čovek ide dalje – trideset godina, trideset života, trista života, tri hiljade života – ide i dalje, i nikada se ne vrati, i nikada ne ostvari drugo detinjstvo, onda je nešto zaista pošlo naopako.

Grešiti – grešiti je ljudski; to je način da se nešto nauči. Zalutati – zalutati je način da se vratite kući. Zaboravite Boga da biste mogli da ga se setite. Bežite od Boga, pa onda jednog dana žed postane vatra u vama i morate ponovo da pridete Bogu kao gladni, kao žedni.

To je moralo da se dogodi i čovečanstvu. Sada će ponovo doći do velike afirmacije paganstva u svetu – do drugog detinjstva. Zato je zen postao tako važan, tako značajan; *tantra* je postala tako važna reč. Sufizam, hasidizam sada su važniji od hrišćanstva, islama, hinduizma, budizma, đainizma – zašto? Zašto tantra? Zašto tao? Zašto zen? Zašto sufi? Zašto hasid? To su paganski stavovi – oni stvaraju drugo detinjstvo.

Svet se sprema; čovečanstvo postaje sve zrelije. Ovo doba je doba mladosti čovečanstva. Detinjstva više nema; izgubili smo ga, iskvarili smo se. Ali nemojte da brinete zbog toga – tako se ponovo dostiže nevinost. A drugo detinjstvo daleko je vrednije od prvog jer drugo ne može da se izgubi. Prvo mora da se izgubi, nesumnjivo će se izgubiti. Nijedno dete, čak ni Buda, ne može da ga zadrži. Nijedno dete ne može da ga zadrži; tako je po prirodi. Kad ti se nešto dá, a ti nisi tragao za tim, nisi ga čak ni tražio, nisi bio spreman to ni da primiš...

Ako detetu date dijamant, dijamant kao što je Kohinor, ono će se malo poigrati s njim, a zatim će ga odbaciti. Dete ne zna šta je to. Kohinor je Kohinor; znali vi to ili ne. Kohinor je Kohinor – nije bitno da li znate za njega. Ali dete će ga baciti. Pre ili kasnije će se zasititi: to je samo kamen... Koliko dugo možeš da se igraš njime? Čak i ako je veoma šaren, čak i ako je veoma sjajan, koliko dugo?

Da bi Kohinor ponovo ušao u vaš život, biće vam potrebna žed za njim. Moraćete da osetite da vam nedostaje – da nešto nedostaje u vašem biću. Trebaće vam velika želja. Sve želje treba da postanu manje želje, a Bog postaje najviša želja, glavna želja. Bog je uvek tu.

To se dešava deci, dešava se društvima, dešava se civilizacijama, dešava se i čovečanstvu u celini. Zato ne brinite za hrišćanstvo – ono je bilo deo. Hrišćanstvo ili takve religije jesu religije između ova dva detinjstva, prvog i drugog. One osuđuju. Viču da ste zabludeli: „Vratite se!” Povlače vas nazad, plaše vas. Mame vas, da ćete, ako se vratite, dobiti velike nagrade, nagrade na nebu. Ako se ne vratite, završićete u paklu. Vatre pakla vas čekaju; zauvek ćete goreti u paklu, stradaćete. To je strah – buđenje straha kod ljudi da bi se vratili. Ali iz straha, čak i ako se vratite, nikad ne dolazite. Jer strah nikada ne može da postane ljubav. Strah ne može da se svede na ljubav, ne može da se pretvori u ljubav. Strah ostaje strah, a iz straha nastaje mržnja.

Zato je hrišćanstvo izazvalo ogromnu mržnju prema religiji. Fridrih Niče je nusproizvod hrišćanstva; ako Fridrih Niče kaže da je Bog mrtav, to je samo reakcija na hrišćanstvo. Preveliki naglasak na Bogu, raju i paklu – neko to mora da kaže. Ja sam za Ničea – neko mora da kaže: „Dosta je bilo. Prestanite sa svim ovim glupostima! Bog je mrtav, a čovek je slobodan” – jer čovek se oseća zarobljeno ako stvarate strah.

A pohlepa? Pohlepa je opet ropstvo. Samo vidite – raj, nebo, *firdaus*, sama ta ideja – šta je to? To je takva pohlepa, takva požuda. Čini se da sveci u raju samo uživaju u seksualnim odnosima. Dostupne su prelepe žene i teku reke vina, a sve što vam treba odmah je na raspolaganju. Te lepe žene ostaju šesnaestogodišnjakinje; nikad ne odrastu.

I što je posebno lepo: ponovo postaju device. Kad god svetac vodi ljubav sa ženom – tamo odlaze samo sveci – kada svetac vodi ljubav sa ženom, u trenutku kada završi, ona ponovo postaje devica. To je rajsko čudo. A šta rade tamo vaši sveci? To izgleda kao orgija, seksualna orgija! I potoci vina... Ovde govorite: „Izbegavaj vino, izbegavaj žene” – zašto? Da biste dobili bolje žene i više vina u raju? To deluje nelogično.

Ali tako se ljudi namame, pohlepom, da se vrate u okrilje. Ili strahom: ako ne dođeš pohlepom, onda ćeš strahom, pa vatrom pakla – i to večnom vatrom pakla! Niste počinili baš toliko grehova, večna vatra je nepravedna. Dobro, deset godina ste bačeni u pakao, to možete da razumete – petnaest godina, dvadeset godina, pedeset

KNJIGA O MUŠKARCIMA

godina. Ali večno? Niste ovde večno grešili, pa kako da vam kazna bude večna? Izgleda prestrogo.

Ali to nije poenta; poenta je samo da se ljudi uplaše. Strah i pohlepa su temelj mnogih religija. Mada nisu bili od koristi; uništavali su. Nisu apelovali na hrabre, apelovali su samo na kukavice – a kada kukavica postane religiozna, religija je lažna. Jer kukavica ne može da postane religiozna; samo hrabar čovek može da postane religiozan – za religiju je potrebna velika hrabrost.

To je skok u nepoznato. Skok u neistraženo more, bez mapa. To je odbacivanje prošlosti i kretanje u budućnost, odlazak u nesigurnost. Ne može da bude iz kukavičluka.

U vašim hramovima i u vašim džamijama, u vašim crkvama, okupljaju se kukavice. Drhte od straha. I pune su pohlepe – nakljukane pohlepom, plamte od pohlepe, zadojene su pohlepom. Ti pohlepni i kukavički ljudi ne mogu da budu religiozni. Osnova religije je da se odbaci svaki strah i svaka pohlepa i da se krene u nepoznato. Bog je nepoznato, skriveno. On je skriven ovde – u drveću, u stenama, u vama, u meni. Ali za ulazak u tu skrivenu stvarnost, u taj okultizam, potrebna je ogromna hrabrost – odlazi se u mračnu noć bez ikakvog svetla.

Zen učitelj opraštao se od jednog od svojih učenika, a noć je bila veoma mračna. Učenik je bio pomalo uplašen jer je morao da prođe kroz džunglu od najmanje petnaest kilometara. Divlje životinje su bile tamo, i bila je noć – mračna noć bez meseca. I bilo je kasno, prošlo je skoro pola noći. Razgovarajući sa učiteljem, potpuno je zaboravio.

Pošto je primetio da je malo uplašen, učitelj mu reče: „Izgledaš malo uplašeno, pa ću ti dati lampu.” Stavio mu je malu papirnatu lampu u ruku i upalio je. Učenik mu se zahvali, siđe niz stepenice, a učitelj ga pozove: „Stani!” Učitelj mu priđe i ugasi plamen. Potom kaže: „Pravi učitelj daje hrabrost; ne pomaže kukavičluku. Idi u mrak, budi sam svoje svetlo. I zapamti, ničije tuđe svetlo neće ti biti od pomoći; moraćeš da dostigneš sopstvenu svetlost. Budi plamen svom biću. Idi u mrak, budi odvažan.”

Kaže da pravi učitelj nikada ne pomaže kukavičluku. Malim gestom, gaseći plamen, učitelj pruža veliku poruku: religija je samo za hrabre.

Oni koji su sledili Isusa bili su hrabri ljudi. Nije ih bilo mnogo, bilo ih je vrlo malo – mogao si ih izbrojati na prste. Oni koji su sledili Budu bili su hrabri ljudi. Hrišćani nisu hrabri, budisti nisu hrabri. Oni koji su sa mnom hrabri su ljudi. Kada me ne bude, vaša deca i deca vaše dece možda će mi odavati počast, ali neće biti hrabri.

Religija postoji samo kada je tu živi učitelj da je živi za vas. Kada učitelja više nema, onda religija postaje mrtva. Kukavički ljudi okupljaju se oko mrtve religije; onda nema straha. Oni se klanjaju svetom pismu, klanjaju se reči, klanjaju se statui – što su sve mrtve stvari. Ali kad god je prisutan Isus, ili Buda, ili Muhamed, oni se veoma plaše. Nađu hiljadu i jedan način da pobegnu; nalaze hiljadu i jedan način da racionalizuju svoje bekstvo. Osuđuju pravog učitelja – zašto? Pravi učitelj neće podržati vaš kukavičluk. On vam neće davati nikakvu pohlepu – već imate previše – i neće vas plašiti. Ceo njegov trud sastojaće se od toga da vam oduzme strah i pohlepu, tako da možete da živite svoj život u potpunosti.

Hrišćanstvo i slične religije morale su da se dese. Moramo da im oprostimo; ne treba da se ljutimo na njih. Ali sada i one moraju da odu – svetu više nisu potrebne. Teturaju se, osipaju se, umiru. U stvari, one su mrtve. Ali ljudi su toliko slepi da im treba mnogo vremena da shvate da su njihova crkva ili hram mrtvi. Toliko su nesvesni da to ne mogu odmah da shvate. Hrišćanstvo je mrtvo, hinduizam je mrtav. U islamu samo još mali deo živi, još uvek postoji plamen – to je sufizam. U hrišćanstvu je samo nekoliko mistika još uvek živo. Inače i crkva i papa i Vatikan samo su groblja, mrtva groblja.

U hinduizmu, samo nekoliko mistika je još uvek živo – Krišnamurti, negde poneki Ramana Maharši – ali raštrkani su, retki. Inače, *šankaralarje* su mrtvi ljudi. Ali niko ne ide kod živog učitelja. U budizmu je samo zen živ; u judaizmu je živ samo hasidizam.

Organizovana religija nije prava religija. Neorganizovana, buntovna, neortodoksna, jeretička religija prava je religija – tako je oduvek bilo. Religija uvek nastupa kao pobuna – njen duh je buntovnički. Dani organizovanih religija su prošli. U budućnosti će zemlju okruživati sasvim druga vrsta religije, drugačija klima. Religije će nestati; postojaće samo neka vrsta religioznosti. Ljudi će pojedinačno otkrivati svoju religiju; ljudi će nalaziti svoju molitvu, svoj način

KNJIGA O MUŠKARCIMA

molitve. Nema potrebe da se sledi bilo čija propisana ideja – to nije pravi put, to nije put hrabrih. To je put kukavice.

A Bog je dostupan – samo treba da skupite hrabrosti da ga pogledate u oči.

Kažete: „A onda su smrt i vaskrsenje postali religija Zapada.” To je tačno. Hrišćanstvo se nikada nije bavilo Hristom; više se bavilo krstom. Nije se klanjalo Hristu, nego se klanjalo krstu. Krst je simbol smrti. Zašto? Zato što je smrt osnovni strah. Ljudi se plaše kada ih stalno podsećaš na to da su smrtni. Ako čoveku dovoljno približite svest o smrti, velika je verovatnoća da će početi da se tresе i drhti. A kada se osoba tresе i drhti, možete vrlo lako da je pretvorite u žrtvu; možete da je pretvorite u svakakvu glupost. Spremna je da veruje u bilo šta – samo ako obećate besmrtnost, spremna je.

Zato sledbenici hrišćanstva kažu: „Oni koji su u crkvi biće spašeni, a za one koji su van crkve ne garantujemo. Oni su osuđeni na propast; ne mogu se spasti.” I to govore sve druge religije. To stvara strah. Ubacite im smrt u um, i uplaše se – ko se neće uplašiti smrti? A uplašen čovek vrlo lako može da se pretvori u roba.

A zašto vaskrsenje? Smrt i vaskrsenje postali su temelj hrišćanstva na Zapadu. Smrt vam daje strah, a obećanje vaskrsenja daje vam pohlepu. Ako umrete u crkvi, vaskrsnućete. Vaskrsnućete kao božansko biće, sa svim onim što ste oduvek želeli, sa svim onim što vam je oduvek bilo potrebno – lepi, sa zlatnim telom, sa aurom oko sebe, vaskrsnućete.

To su trikovi strah–pohlepa, trikovi kazna–nagrada. To B. F. Skinner radi svojim pacovima: probudi u njima strah i oni počnu svašta da rade. Evo šta vidite u cirkusu: uplašite slona – tako hrabru i mudru životinju, ali samo ga uplašite. I počne da izvodi svakakve gluposti za vas: sedeće na stolici, pokloniće se čoveku – čoveku, kog može da ubije u sekundi. Čak i lavovi, kada vide bič, zadrhte – samo ih uplašite, to je sve. Čak i lavovi mogu da se ukrote, a slonovi mogu da se nauče i disciplinuju. Stvorite strah i nagradu – ako vas slon sluša, dajte mu dobru hranu; ako vas ne sluša, izgladnjujte ga. Jednostavna tehnika.

To je ono što takozvane religije čine čoveku. Ulivale su krivicu i greh. Naravno, ako želite da uplašite ljude – a to je jedini način da ih iskoristite – naučite ih da je sve greh, da je sve u čemu uživaju

greh. Smrt izaziva strah, ali smrt je daleko. Umrećete posle pedeset ili sedamdeset godina – koga je briga? „Sedamdeset godina? Videćemo. U ovom trenutku ne umiremo.”

Možda se stari ljudi uplaše. Zato nalazite više starih u crkvama, hramovima. Starica, staraca – žena više nego muškaraca jer se više plaše. Stari su, na samrtni, na ivici, pa znaju da sada nešto mora da se uradi. Život prolazi, izmiče im; moraju da se snađu za budućnost.

Vidite li mlade ljude u svojim crkvama? U svojim hramovima? I zapamtite, gde vidite mlade ljude, tamo je religija živa. Mlada osoba, ako se zainteresuje za religiju, njena religija ne može da bude religija straha i ne može da bude religija smrti. Njena religija biće religija života.

Često mi ljudi dolaze i kažu: „Zašto toliko mladih dolazi kod tebe?” Dolaze zato što učim o religiji života, ljubavi, radosti. Ne stvaram nikakvu krivicu i ne uslovljavam njihove umove: „Ovo je greh, ono je greh.” Ima grešaka, ali nema greha. Greške, svakako, postoje – ali greška je greška. Ako radiš matematički zadatak i staviš da je dva plus dva jednako pet, je li to greh? To je samo greška; može da se ispravi. Nema potrebe da te zauvek bace u pakao samo zato što si sabrao dva i dva kao pet. To je samo greška, oprostiva.

Sve što nazivate grehom nije ništa drugo do greška. A greške su način da se nešto nauči. Oni koji nikada ne greše jesu najgluplji jer se ne razvijaju. Učim vas: nastavite da grešite, nemojte da se plašite. Samo jedno zapamtite – nemojte činiti istu grešku iznova, jer je to besmisleno. Budite maštoviti, pravite nove greške svaki dan – tako ćete učiti. Samo nemojte da pravite istu grešku svaki dan jer je to glupo. Jednom ste to uradili, shvatili da je greška – naljutili ste se i videli ste šta je bes – glupo je da se ponovo ljutite. Videli ste, prosto je besmisleno. Destruktivno je – uništava drugog, uništava vas. I ništa vam ne donosi; nema cvetanja u vama.

Bes vas unižava, ne dopirete do novih visina. Volite, budite dobri prema drugima – i odjednom tečete, veći ste, viši; počnete da lebdite, manje ste teški. Zato znajte: kad volite, kad ste puni ljubavi, možete da letite; krila vam rastu. Kad mrzite, kad ste ljuti, postajete kao kamen. Tada je gravitacija previše za vas, otežate.

Zar ne vidite? Jednostavno – kao što je dva plus dva četiri. Život je učenje, život je škola. Zato smo i poslali ovde, to je svrha – a ne

KNJIGA O MUŠKARCIMA

da trpite kaznu. Želeo bih da promenim celu vašu ideju o tome. Učili su vas da ste poslati ovamo da budete kažnjeni – to je potpuno pogrešno. Poslati ste ovamo da učite.

Zašto bi Bog bio takav mučitelj? Je li on sadista ili tako nešto? Uživa u mučenju ljudi? A ako ste, kako ovi kažu, poslati ovde da budete kažnjeni, zašto ste prvi put poslati? Mora da je postojao prvi život – pre toga ništa niste uradili, jer kako ste mogli da činite grehe osim ako ne dođete ovde? Niste mogli da počinite nikakav greh – zašto ste onda prvi put poslati?

Nemaju odgovor na pitanje zašto je čovek poslat. Možda ste ovog puta poslati zato što ste u prošlom životu činili grehe. Dobro, ali šta je s prvim životom? A ako je ovo prvi život, kako kažu hrišćani, zašto ste onda poslati ovde? Oni imaju veoma apsurdnu ideju: zato što je Adam počinio greh. Vi nemate nikakve veze sa Adamom; to je apsurdno. Neko je – ne znate ni da li je zaista postojao ili nije – počinio greh i celo čovečanstvo zbog toga ispašta. Vaš otac je počinio greh, a vi ste poslati u zatvor. A Adam čak nije ni vaš otac – čak ni otac vašeg oca, čak ni otac oca vašeg oca – on je prvi čovek.

A to što je on uradio uopšte ne izgleda kao greh. Deluje kao obična hrabrost, deluje kao obična buntovnost. Svako dete treba da ima toliko kičme. Bog je rekao Adamu: „Ne jedi plod sa ovog drveta. To drvo je drvo poznanja.” No Adam ga je pojeo. Mislim da bi svako ko ima imalo duše uradio isto. Da je Adam bio mrtav i dosadan, poslušao bi. Mora da je bio izazvan; štaviše, to je upravo i suština. Inače, na zemlji postoje milioni i milioni drveća – samo pomislite, da Bog nije pokazao to određeno drvo, vrlo je, vrlo malo verovatno da bi ga Adam našao. To je bilo samo jedno drvo u celom božjem vrtu, a vrt je beskonačan. To je bilo samo jedno drvo za koje je Bog posebno rekao: „Ne jedi plod ovog drveta. Ako pojedete plod poznanja, bićete izbačeni.”

Koliko ja shvatam, Bog mu je postavio izazov. Hteo je da vidi da li je Adam živ ili mrtav. Hteo je da vidi da li je u stanju da ne poslušaa, da li može da kaže *ne* – Bog je hteo da vidi da li je on samo da-čovek. I Adam je dokazao svoju hrabrost: pojeo je plod. Bio je spreman da bude bačen u svet, ali je pokazao duh. To nije greh, to je samo hrabrost.

Svako dete jednog dana mora da odbije poslušnost svom ocu, svako dete jednog dana mora da bude neposlušno prema svojoj majci. U stvari, onaj dan kada odbijete da poslušate jeste dan kada postajete zreli – i ne pre toga. Dakle, samo su glupa deca uvek poslušna. Inteligentna deca svakako ne slušaju; inteligentna deca nalaze hiljadu i jedan način da ne poslušaju roditelje. Pogledajte oko sebe: uvek ćete videti da inteligentno dete ne sluša. Jer ono mora da razvija svoju dušu – ako nastavi da vas sluša, sluša, sluša, kada će rasti? Kako će rasti? Ostaće tupo i mlohavo. Neće imati svoju dušu, neće imati svoju individualnost.

Ne, Adam nije počinio nikakav greh; Adam je prvi svetac. On nije poslušao Boga, a Bog je baš to i hteo. To je upravo ono što je Bog hteo – da Adam bude neposlušan. Ne poslušavši Boga, Adam će otići daleko u svet; izgubiće svoje prvo detinjstvo. Onda će pretrpeti mnogo, mnogo grešaka i iz tih grešaka će nešto naučiti.

I jednog dana će se vratiti – kao Hrist, kao Buda, kao Mahavira, kao Krišna, vratiće se.

Ovaj odlazak je obavezan preduslov za povratak. To nije protiv Boga, zaista, to je upravo ono što je Bog hteo da se desi. To je baš sam Bog i planirao. Dakle, ja to ne nazivam grehom. Zašto Adama nazivaju grešnikom? Nazivaju ga grešnikom jer vaše religije zavise od toga da vas nazivaju grešnicima, da vas osuđuju. Što vas više osuđuju, dublje im se klanjate. Što vas više osuđuju, to više puzite po zemlji i kamčite. Što ste više osuđeni, to se više plašite.

Što se više plašite, potrebni su vam posrednici. Ne znate gde je Bog. Vaš pop zna, vaš papa zna; on je na direktnoj vezi s Bogom. Ako sveštenik interveniše, samo tada možete da budete spaseni – inače je ceo vaš život greh. Samo ako on ubedi Boga, onda možete da budete spaseni. U tome je ceo trik, trik sveštenika. Sveštenik nije stvarno religiozan čovek, sveštenik je biznismen – posluje u ime vere, eksploatiše. Najružnija profesija na svetu nije profesija prostitutke, najružnija profesija je sveštentička.

Pitate: „Zašto on nije kao Tezej ili Jason ili Hermes?“ Ali jeste. „Da li je koncept greha samo trik? Da nateraju ljude da meditiraju?“ Da, jeste trik, ali ne da ih nateraju da meditiraju. Trik je u tome da ih pretvore u robove. Meditacija je nešto sasvim drugo. Meditacija nikada ne potiče iz straha; meditacija proizlazi iz razumevanja.

KNJIGA O MUŠKARCIMA

Meditacija potiče iz ljubavi, iz saosećanja. Meditacija proizlazi iz toga da živite svoj život u svim klimatskim uslovima, u svim godišnjim dobima. Da duboko sagledavate svaku životnu činjenicu, da je shvatite – i ako je besmislena, da je odbacite, ako je smislena, da je odaberete – i tako malo-pomalo sakupljate ono što je suštinsko i odbacujete sve što je nebitno.

Oba su tu. I pleva i žito, oba su tu. I ruže i korov su tu. I treba praviti razliku između kukolja i žita: treba baciti plevu i sakupiti žito. Toliko inteligencije je potrebno, inače ne možete da postanete religiozna osoba.

Ovi strahovi vam ne pružaju razumevanje. Oni vam, u stvari, više zamagljuje um, zbunjuju vas i otežavaju vam da razumete život. Ne dozvoljavaju vam da uđete u život u potpunosti i da ga proživite – oni su protiv iskustva.

Meditacija dolazi kada živite život, i vidite život dok se on odvija. Ne zato što Buda kaže da je bes loš – to vam neće pomoći; postaćete papagaj, znalac – ali ako prozrete sopstveni bes i u vama se javi ovo razumevanje, taj bes je besmislen, otrovan. Ne zato što Krišna kaže: „Prepusti sve Bogu, predaj se Bogu” – ne, sledeći Krišnu, nećete doći Boga – već vidite kako vaš ego stvara razne vrste nevolja za vas.

Kada to vidite, jednog dana se okanete ega i kažete: „Sada ću da živim potpuno predano. Šta god Bog želi kroz mene, to će se desiti. Neću da imam nikakvu svoju želju, neću da imam nikakvu svoju volju. Odbacujem svoju volju.”

Kada vidite kakvu bedu donosi ego, nastupa prepuštanje. Kada vidite kakvu bedu donosi gnev, nastupa ljubav. Kada vidite kakvu bedu donosi seksualnost, nastupa *brahmačarja*, celibat. Ali čovek mora da prođe kroz to – nema prečice, i to ne može ni od koga da se pozajmi.